

TÁRSADALMI MOBILITÁS |

A MOBILITÁS FOGALMA

= amikor az egyén vagy a család társadalmi helyzete megváltozik

Iránya:

- horizontális - azt a helyváltoztatást is, amikor pl. valaki foglalkozást változtat és a két foglalkozás nagyjából azonos szinten van a társadalmi hierarchiában)
- vertikális - a társadalmi hierarchiában történő fölfelé vagy lefelé mozgás

Típusai:

- intergenerációs – generációk közötti, amikor valakinek a társadalmi helyzete a szüleihez képest változik meg
- intragenerációs – generáción belüli, amikor valaki foglalkozási életpályája folyamán lép át másik társadalmi helyzetbe
- házassági - ha valaki házasságkötésével lép át másik társadalmi helyzetbe

VIZSGÁLATI MÓDSZEREK

1. ISA-paradigma (1950-es évek) – mobilitási keresztábrák, benne összes mobilak aránya, strukturális mobilitás és cirkuláris mobilitás

	szellemi fiú	munkás fiú	paraszt fiú	összesen
szellemi apa	490	200	30	720
munkás apa	770	2160	300	3230
paraszt apa	440	2540	3070	6050
összesen	1700	4900	3400	10000

Mobilak: átló, azaz $490+2160+3070=5720$, azaz 57,2% immobil és 42,8% mobil

Strukturális mobilitás: $(720-1700)+(3220-1700)+(6050-3400)=-2650$, azaz 26,5%

Cirkuláris mobilitás: $42,8\% - 25,5\% = 16,3\%$

2. Stratifikációs paradigma (1960-as évek) – útelemzés, regressziós és korrelációs számításokkal

3. Loglineáris paradigma (1970-es évek) – két ország összehasonlítása, nyitottság/zártság szerint

ELMÉLETEK

- Társadalmi rendszerek hatása a mobilitásra - rabszolgaság, kasztrendszer, rendi társadalom, polgári demokráciák
- Strukturális tényezők hatása a mobilitásra – tradicionális társadalmak, iparosodott társadalmak
- „Az amerikai álom”
- Öröklés vagy környezet
- A mobilitás társadalmi hatásai
- Mobilitás és társadalmi egyenlőtlenség
- Mobilitási csatornák – ISKOLA, OKTATÁS!!!

MAGYARORSZÁGI HELYZET

- Két történelmi vizsgálat: Fügedi Erik (1974) a XV. századi magyar arisztokrácia mobilitása és Lengyel György (1989, 1993) a második világháború előtti magyarországi gazdasági elit összetétele
- A társadalmi mobilitás volumene, a szüleiktől eltérő társadalmi rétegbe tartozók aránya a gyorsan iparosodó szocialista társadalomban lényegesen nagyobb volt, mint a gazdasági depresszióval küszködő és – különösen vidéken – sok feudális sajátosságot is felmutató tőkés Magyarországon. A mobilitás volumene nem az 1945 utáni első években nőtt meg hanem az extenzív szocialista iparosítás időszakában.
- 1945 után a magyar társadalom lényegesen nyitottabbá vált, de azt korántsem állíthatjuk, hogy a társadalmi származás hatása az életpályára megszűnt. Lényeges mobilitási esélykülönbségek maradtak fent.
- A mobilitás globálisan az 1970-es és 1980-as években sem csökkent, hanem kissé nőtt.

MAGYARORSZÁGI HELYZET

- A rendszerváltozás után a mobilitás globális volumene nem változott. Az 1960-as évek eleje óta végzett felmérések mindegyike azt mutatta, hogy a megkérdezett felnőttek kétharmada vagy ennél valamivel nagyobb része az apjáétól eltérő társadalmi rétegbe tartozott.
- A rendszerváltozás utáni időszak az ipari társadalmakban szokásosnál nyilvánvalóan intenzívebb mobilitási periódus volt: többen szenvedtek el végérvényes státusvesztést, kevesebben tudtak az új helyzetet kihasználva töretlenül emelkedni. A legtöbbben lefelé és felfelé irányuló státusváltást is átéltek. A mobilitás és a státusváltás dinamikája a 1990-es évek végére minden bizonnyal mérséklődött, ám az intenzív munkapiaci fluktuáció és az új foglalkoztatási viszonyok - határozott idejű foglalkoztatás- terjedése vélhetőleg gyakorlattá teszi a státusok instabilitását, amellyel a jövőbeli intragenerációs/mobilitási vizsgálatoknak számot kell vetniük.